**הָא** – הברייתא שבית בעיר חומה אין לוה וגואל, **רַבָּנַן** היא, שאין דורשים טעמא דקרא, ולומדים גזירה שוה משדה אחוזה שאין לוה וגואל. **הָא** – הברייתא שבית בעיר חומה לוה וגואל, **רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא, הדורש טעמא דקרא, וכיון שהורע כוחו שאחר שנה נחלט לקונה, יופה כוחו שלוה וגואל.

הגמרא מביאה סתירה בין ברייתות בנושא זה: **תָּנֵי חֲדָא** – שנינו ברייתא אחת, שמוכר בית בעיר חומה לוֶה וְגוֹאֵל וְגוֹאֵל לַחֲצָאִין, **וְתַנְיָא אִידָךְ** – ושנינו בברייתא אחרת, שמוכר בית בעיר חומה **אֵין** לוֶה וְגוֹאֵל וְאֵין גּוֹאֵל לַחֲצָאִין. מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – הברייתא שאמרה שאין לוה וגואל, שיטת **רַבָּנַן** היא. **הָא** – הברייתא שאמרה שלוה וגואל, שיטת **רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא.

לעיל הביאה הגמרא ברייתא הדורשת מפסוק שמקדיש שדה אחוזה לוה וגואל וגואל לחצאין, והוצרך הפסוק כדי שלא נלמד קל וחומר ממוכר שדה אחוזה, שעל אף שחוזרת אליו ביובל אין לוה וגואל, כל שכן מקדיש שאינה חוזרת אליו ביובל. ואין לפרוך שמקדיש יפה כחו לגאול מיד, ואילו מוכר אין יכול לגאול עד אחר שנתיים, משום שמוכר בית בעיר חומה יוכיח, שעל אף שיכול לגאול מיד אין לוה וגואל. ולכן צריך פסוק לרבות שמקדיש שדה אחוזה לוה וגואל. הגמרא שבה לדון בדברי הברייתא:

**(כְּמָן** לאמוראים דלהלן, **חֵרֵשׁ**, היינו רב אחא בריה דר׳בא שאמר לרב אש״י, **חָבֵשׁ**, היינו רב אחא סב׳א שאמר לרב אש״י, **וְמָן**, היינו מר ז׳וטרא בריה דרב מ׳רי שאמר לרבינ׳א).

**אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי**, איך אפשר להוכיח ממוכר בית בבתי ערי חומה שמקדיש שדה אחוזה אין לוה וגואל, והלוא **אִיכָּא** [ר׳ יש לפרוך] **מַה לְּמוֹכֵר בַּיִת בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה, שֶׁכֵּן הוֹרַע כֹּחוֹ** לענין **לִינָּאֵל לְעוֹלָם**, שגנאל רק תוך שנה, **תֵּאמַר בְּמַקְדִּישׁ** שדה אחוזה, **שֶׁיָּפָה כֹּחוֹ לִינָּאֵל לְעוֹלָם** – עד היובל, אם לא מכרה הגזבר לאחר, ולכן יש לומר שאף לוה וגואל.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מָבָא לְרַב אַשִׁי**, אין זו פירכא, **מְשׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר** [ר׳ שיש לומר] **נֵיהְדַּר דִּינָא, תֵּיתֵי בְּמַה הַצַּד** – יחזור הדין ונלמד זאת מהצד השוה של מוכר שדה אחוזה ומוכר בית בעיר חומה, שאם תפרוך מה למוכר בית בעיר חומה שאינו גואל לעולם, אומר לך **שְׁמוֹכֵר שְׂדֵה אֲחוּזָּה יוֹכִיחַ, שֶׁיָּפָה כֹּחוֹ לִינָּאֵל לְעוֹלָם, וְאֵין לוֶה וְגוֹאֵל וְאַף אין גּוֹאֵל לַחֲצָאִין**. ואם תפרוך **מַה לְּמוֹכֵר שְׂדֵה אֲחוּזָּה שֶׁכֵּן הוֹרַע כֹּחוֹ** לענין **לִינָּאֵל מַיָּד**, שאינו גואל רק מאחר שנתיים, אומר לך **מוֹכֵר בַּיִת בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה יוֹכִיחַ**, שיופה כוחו לגאול מיד, ואינו לוה וגואל. **וְחָזַר הַדִּין**, שאם תפרוך שוב ממוכר בית בערי חומה שאינו גואל לעולם, אוכיח שוב ממוכר שדה אחוזה. ועל כן צריך לומר, **לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה** – אין דומה החומרא שבמוכר בית בעיר חומה, לחומרא שבמוכר שדה אחוזה, ואין דומה החומרא שבמוכר שדה אחוזה לחומרא שבמוכר בית בעיר חומה, ועל כרחך שלא החומרא גורמת שאין לוה וגואל, אלא הצד השוה שבשניהם, **הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁנִּגְאָלִין, וְאֵין לוֶה וְגוֹאֵל וְאַף אין גּוֹאֵל לַחֲצָאִין, אַף אֲנִי אָבִיא מְקֻדָּשׁ שדה אחוזה שֶׁנִּגְאָל** כמותם, **וְאֵין לוֶה וְגוֹאֵל וְאַף אין גּוֹאֵל לַחֲצָאִין** כמותם. ולכן צריך פסוק ללמד שלוה וגואל וגואל לחצאין.

**אָמַר לֵיהּ מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב מָרִי לְרָבִינָא**, עדיין **אִיכָּא לְמֵיפְרָךְ** על הצד השוה, **מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן** – במוכר שדה אחוזה ובמוכר בית בעיר חומה, **שֶׁכֵּן הוֹרַע כֹּחַ לִינָּאֵל בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה**, ששניהם אינם נגאלים בשנה שניה, **תֹּאמַר בְּמַקְדִּישׁ** שדה אחוזה **שֶׁיָּפָה כֹּחוֹ לִינָּאֵל בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה**, ומדוע צריך פסוק לרבות שלוה וגואל. מתרצת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא** למר זוטרא בריה דבר מרי, **מְשׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר** – שיש לומר, **שַׁעֲבַד עַבְרֵי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹכִיחַ, שֶׁיָּפָה כֹּחוֹ לִינָּאֵל בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה**, שהרי נגאל משעת המכירה עד סיום עבדותו, **וְאֵין לוֶה וְגוֹאֵל וְאֵין גּוֹאֵל לַחֲצָאִין**, ואף במקדיש שדה אחוזה יש לומר, שאף שגואל בשנה שניה, לא יהיה לוה וגואל, ולכן הוצרך הפסוק לרבות שלוה וגואל וגואל לחצאין.

נאמר בתורה, שהמוכר שדה אחוזה יכול קרובו לגאול את השדה בעל כרחו של הקונה. וכן נאמר במוכר עצמו לגוי. אך במוכר בית בערי חומה ומוכר עצמו לישראל, לא התפרש שקרוב יכול לגאול. הגמרא להלן דנה אם יש גאולת קרובים בשני אלו:

**בָּעָא מִינֵּיהּ** – שאל **רַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא מָרֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת, הַמּוֹכֵר בֵּית בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה**, האם **נִגְאָל הבית לְקָרוֹבִים** על כורחו של הקונה, **אוֹ אֵין נִגְאָל לְקָרוֹבִים**. וצדדי הספק, האם **'נִּגְאוֹלָתוֹ' 'נְּאוּלָתוֹ' מִשְּׂדֵה אֲחוּזָּה נָמֵי** – לומדים בגזירה שוה, נאמר בשדה אחוזה **'וּמָצָא כִּדֵי גְּאֻלָּתוֹ'**, ונאמר במוכר בית בעיר חומה **'יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ'**, **מַה שְּׂדֵה אֲחוּזָּה אֵינָהּ נִגְאֶלֶת לַחֲצָאִין כפי שדורשים מ׳כדי גאלתו׳, וְנִגְאֶלֶת לְקָרוֹבִים, אַף הָאי** – גם בית בעיר חומה **נָמֵי, אֵין נִגְאָל לַחֲצָאִין**, לחכמים שלומדים גזירה שוה זה מזה, **וְכֵן** ילמדו מהגזירה שוה **שֶׁנִּגְאָל לְקָרוֹבִים, אוֹ דִּילְמָא** – או שמא אין ללמוד כן לגאולת קרובים, משום **שִׁבֵּי כְּתִיבָא 'נְּאוּלָּה'** – המקום שכתוב **'גאלתו'** בשדה אחוזה, **בַּחֲצָאִין הוּא דִּכְתִיב**, ובא למעט שרק אם מצא כדי גאולתו גואל, ולא אם מצא רק כדי חצי גאולתו, אך **בְּקָרוֹבִים לֹא כְּתִיב** 'גאלתו', ולכן הגזירה שוה היא רק ללמד שאין בית בעיר חומה נגאל לחצאין, ולא שנגאל בקרובים. **אָמַר לֵיהּ** רב **ששת** לרב הונא בר חינא, **אֵינוֹ נִגְאָל** בקרובים.

**אִיתֵיבֵיהּ** – הקשה רב הונא בר חינא לרב ששת מברייתא, נאמר בתורה **'וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ'**, ולא התפרש איזו גאולה בא הפסוק לרבות, מפרשת הברייתא, שבא **לְרַבּוֹת כָּתִים וְעֶבֶד עִבְרִי** שנגאלים בקרובים. **מַאי לַאו** – האם אין הפירוש **כָּתֵי עָרֵי חוֹמָה**, ולא כרב ששת. מתרצת הגמרא, **לֹא**, אין הכוונה לבתי ערי חומה, אלא **לְבָתֵּי חֲצֵרִים** – בתים שבערים שאין מוקפות חומה מימות יהושע.

מקשה הגמרא, וכי **בָּתֵּי חֲצֵרִים** צריכים ריבוי לגאולת קרובים, הלוא **בְּהֶדְיָא כְּתִיב בְּהוּ** – בפירוש נאמר בהם **'וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו׳, עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב'**, שדינם לענין פדיון כשדה אחוזה, וכמו ששדה אחוזה נגאלת בקרובים אף בתי החצרים כן.

מתרצת הגמרא, **הָהוּא** – הפסוק **'וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ'**, בא **לְקוֹבְעוֹ חוֹבָה** על הקרובים, שחייבים לפדות את הבית שמכר קרובם מחמת דוחקו, **וְאַלִּיבָּא** – וכשיטתו **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתַנְיָא**, נאמר בפסוק **'כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ, וּבָא גּוֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו, וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו'**, שקרוב גואל את השדה שמכר קרובו, אולם הדבר **רְשׁוּת** בידו, ואינו חייב לפדות. שואלת הברייתא, **אַתָּה אוֹמֵר** שרק **רְשׁוּת הוּא, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא חוֹבָה** עליו. ענונה הברייתא, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בפסוק הבא, **'וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹּאֵל'** וגו׳, שיכול לגאול בעצמו. וקשה, **וְכִי יֵשׁ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל** שמכר שדה אחוזה, דהיינו שירשה מאבותיו שהיו מנוחלי הארץ בזמן יהושע, **שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים** מזרע יעקב אבינו, הלוא כל עוד שיש אחד מעם ישראל, קרובו הוא. **אֶלָּא**, הכוונה היא **לוֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ** גואל, **וְהגואל אֵינוֹ רוֹצֶה לִיפָּרַע** – לקנות את השדה, **שֶׁהֶרְשׁוּת בְּיָדוֹ**, ואינו חייב לגואלה, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, מה שנאמר **'וּבָא גֹּאֲלוֹ וגו׳ וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו'**, **חוֹבָה** היא עליו. שואלת הברייתא, **אַתָּה אוֹמֵר שחוֹבָה** עליו לגאול, **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רְשׁוּת** בידו. ענונה הברייתא, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ'**, בכך שכפל הכתוב דין זה, **הָתְּחִיל** קָבְעוֹ לחוֹבָה על הקרוב. וכשם שריבה פסוק זה שחובה על הקרוב לגאול את השדה, כך מרבה הברייתא דלעיל שחובה לגאול בתי החצרים. וכיון שהוצרך פסוק זה ללמד שחובה על הקרוב לגאול, אין מקור שהוא גואל בתי ערי חומה.

**אָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנַן** – אמרו חכמים **לְרַב אַשִׁי, וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים שאמר זאת **רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר** – מובן הדבר לסובר שהפסוק **'וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ'** בא **לְרַבּוֹת** גאולת קרובים **לְבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה, הֵיינוּ דִּכְתִיב** – לכן נאמר **'כֹּל'**, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** – רבי אליעזר, שהפסוק בא **לְרַבּוֹת בָּתֵּי חֲצֵרִים** לקובעם חובה, **מַאי** – לשם מה נכתב **'כֹּל'**, הלוא די שיכתב 'גאולה תתנו לארץ'. ענונה הגמרא, **קָשְׁיָא** – אכן קשה הדבר.

**אִיתֵיבֵיהּ אַבָּיֵי** לרב ששת, הסובר שאין גאולת קרובים בבתי ערי חומה, מברייתא, נאמר בעבד הנמכר לגוי, 'אַחֵרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה

המשך בעמוד רכט

תְּהֶיהָ לוֹ, אֶחָד מֵאֶחָיו יִגָּאֲלֶנּוּ. אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶּן דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ, אוֹ מִשְּׁאָר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ, וגו', שואלת הברייתא, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר יִגָּאֵל יִגָּאֲלֶנּוּ יִגָּאֲלֶנּוּ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, ועונה, שבא לְרַבּוֹת כָּל הַגְּאוּלּוֹת – כל הממכרים העומדים להגאל, שֶׁנִּגְאָלוֹת כְּפֶדֶר הַוָּדֵּי, ובפשוטו היינו שנגאלות בקרובים. שואלת הגמרא, מַאי לָאו – האם אין כוונת הפסוק לרבות בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְעֶבֶד עִבְרִי הנמכר לישראל, שלא נאמר בהם גאולת קרובים. מתרצת הגמרא, לֹא, אלא הפסוק מרבה בָּתֵּי חֲצֵרִים וּשְׂדֵה אֲחוּזָה שנגאלים בקרובים.

מקשה הגמרא, וכי יש צורך לרבות גאולת קרובים בְּבָתֵּי חֲצֵרִים וּשְׂדֵה אֲחוּזָה, הרי בשדה אחוזה נאמר בפירוש גאולת קרובים, ובבתי חצרים בְּהֶדְיָא [ר' בפירוש] כְּתִיב וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו' עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב וגו', שדינם כשדה אחוזה.

מתרצת הגמרא, כְּדַאֲמַר [ר' כמו שאמר] רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק בענין אחר, שבא הכתוב לְקָרוֹב קָרוֹב קוֹדֵם – שמי שקרוב יותר, קודם יותר לגאול, הָכָא נַמִּי – כך נפרש גם כאן, שבא הכתוב לְקָרוֹב קָרוֹב קוֹדֵם – שמי שקרוב יותר, קודם יותר לגאול, וכסדר שנאמר בנמכר לגוי קודם שגואלו דודו, ואחר כך בן דודו, ואחר כך קרוב אחר, אף בשדה אחוזה ובתי החצרים שלא נתפרש בהם סדר, הקרוב ביותר הוא זה שגואל.

שואלת הגמרא, הֵיכָא אִיתְּמַר – היכן נאמרו דבריו דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק. משיבה הגמרא, אַהָא – על ספק זה, דְּאִיבָּעֲיָא לְהוּ – שהסתפקו חכמים, האם עֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל נִגְאָל לְקָרוֹבִים, אוֹ אֵינוֹ נִגְאָל לְקָרוֹבִים. ומפרשת הגמרא, אַלִּיבָּא דְּרַבִּי לֹא תִּבָּעֵי לָךְ – לפי רבי אין להסתפק, כיון דְּאָמַר בברייתא (לעיל טו:) הדנה אם עבד עברי הנמכר לגוי יוצא בשש, שלכאורה יש לומר קל וחומר, שאם מִי שֶׁאֵינוֹ נִגְאָל בְּאַלָּה – בקרובים המוזכרים לעיל, והוא הנמכר לישראל, נִגְאָל בְּשֵׁשׁ שנים, נמכר לגוי שנגאל בקרובים, ודאי שיגאל בשש שנים. אַלְמָא – מוכח מדבריו, שהנמכר לישראל לֹא מִיפָּרֵק – אינו נגאל בקרובים. כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ – מה שיש להסתפק הוא אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן – לשיטת חכמים שאינם אומרים את הקל וחומר הזה, מַאי – מה הדין, נגאל בקרובים או לא. וצדדי הספק הם, האם לַיְּפַיְּנֵי – לומדים אנו גזירה שוה 'שָׁכִיר' 'שָׁכִיר' מנמכר לגוי, נאמר בנמכר לגוי 'כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה', ונאמר בנמכר לישראל 'כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שָׂכִיר', ולומדים שכשם שנמכר לגוי נגאל בקרובים, אף נמכר לישראל נגאל, וְלֹא דָּרְשִׁי – ואינם דורשים שהנאמר בנמכר לגוי יִגָּאֲלֶנּוּ, ממעט שאין הנמכר לישראל נגאל בקרובים, אוֹ דִּילְמָא – או שמא הם סוברים, שהנאמר בנמכר לגוי יִגָּאֲלֶנּוּ, ממעט שהקרוב יגאלנו רק לְזֶה – לנמכר לגוי, וְלֹא לְאַחֵר – לנמכר לישראל, שבו אין דין גאולת קרובים.

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, נאמר בתורה 'וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתֵּנוּ לָאָרֶץ', ולא התפרש איזו גאולה בא הפסוק לרבות, מפרשת הברייתא, שבא לְרַבּוֹת בָּתִּים וְעֶבֶד עִבְרִי שנגאלים בקרובים. מַאי לָאו – האם אין הכוונה לִבָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְעֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל. דוחה הגמרא, לֹא, אלא לרבות עֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. מקשה הגמרא, וכי עֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים צריך ריבוי לגאולת קרובים, הרי בְּהֶדְיָא [ר' בפירוש] כְּתִיב בֵּיהּ 'אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן דֹּדוֹ יִגָּאֲלֶנּוּ'.

מתרצת הגמרא, הפסוק **הַהוּא**, בא **לְקוֹבְעוֹ** חוֹבָה על הקרוב לגאול את קרובו שמכר עצמו לגוי, **וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שאינו מחייב לגאול שדה אחוזה, כדי שלא יטמע קרובו בין הגויים.

הגמרא מביאה ראיה אחרת, **תָּא שְׁמַע**, נאמר בתורה 'אֶחָד מֵאֶחָיו 'וְגֹאֲלָנוּ'. אוֹ דּוֹדוֹ אוֹ בֶּן דּוֹדוֹ 'וְגֹאֲלָנוּ', אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ 'וְגֹאֲלָנוּ' וגו', **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְגֹאֲלָנוּ' 'וְגֹאֲלָנוּ' 'וְגֹאֲלָנוּ' **שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, לְרַבּוֹת כָּל הַגְּאוּלּוֹת** – כל העומדים ליגאל, **שֶׁנִּגְאָלוֹת כְּסֵדֶר הַזֶּה**, ובפשוטו היינו שנגאלים בקרובים. **מַאי לָאו** – האם אין הכוונה לרבות **בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה וְעֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל** לגאולת קרובים. דוחה הגמרא, **לֹא**, אלא לרבות **בָּתֵּי חֲצֵרִים וְשָׂדֶה אֲחוּזָה**. מקשה הגמרא, וכי צריך לרבות **בָּתֵּי חֲצֵרִים, הרי בְּהֶדְיָא כְּתִיב בְּהוּ** [- בפירוש כתוב בהם] 'וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו' **עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב**, שדינם כשדה אחוזה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק** הכתוב בא **לְקָרוֹב קָרוֹב קוֹדֵם** - שהקרוב יותר קודם לגאול, שכשם שבנמכר לגוי נאמר שגואלו דודו, ואם לא אז בן דודו, ואם לא אז קרוב אחר, אף בשדה אחוזה ובתי החצרים הקרוב ביותר הוא זה שגואלו.

שנינו במשנה, **וְהַנִּרְצָע נִקְנֶה בִּרְצִיעָה**. הגמרא מבארת את המקור, **דִּכְתִיב** 'וְרָצַע אֲדֹנָיו **אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ** וְגו' **וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם**', שעל ידי הרציעה נעשה עבדו לעולם. שנינו בהמשך המשנה, **וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּיוֹבֵל וּבְמִיתַת הָאָדוֹן**. הגמרא מביאה את המקור ליציאות אלו, **דִּכְתִיב** בהמשך הפסוק, **'וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם'**, ודורשים שמה שנאמר **'וַעֲבָדוֹ'** ממעט שרק את רבו עובד, **וְלֹא אֶת הַבֵּן וְלֹא אֶת הַבַּת** של הרב, שאם מת אינם יורשים אותו. ומה שנאמר **'לְעֹלָם'** היינו **לְעוֹלְמוֹ שֶׁל יוֹבֵל** – שיוצא ביובל.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את אופן עשיית הרציעה: **תָּנוּ רַבָּנָן**, כתוב **'וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת'**, **אֵין לִי אֶלָּא** שרוצעים **בְּמַרְצֵעַ** – כלי ברזל דק שראשו חד, **מְנַיִן לְרַבּוֹת** את **הַסּוֹל** – עץ שראשו חד, **וְהַסְּרָרָא** – הקוץ, **וְהַמַּחַט, וְהַמַּקְדֵּחַ** – כלי ברזל שראשו חד ונוקבים עמו, **וְהַמַּכְתֵּב** – עט ברזל שבה חוקקים בפנקסים, שגם בהם ניתן לרצוע, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְלָקַחְתָּ', **לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁנִּקַּח בְּיָד** שכשר לרציעה, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר**, יש לרבות רק את הדומה למרצע, **מַה מַּרְצֵעַ מְיוּחָד** שהוא **שֶׁל מַתֶּכֶת, אַף כָּל שֶׁל מַתֶּכֶת**, אך סול וסירא פסולים.

**דָּבָר אַחֵר, 'הַמַּרְצֵעַ'** בא **לְהָבִיא** את **הַמַּרְצֵעַ הַגָּדוֹל** שכשר לרציעה. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, התנא יוֹדֶן שהיה **בְּרִיבִי** – גדול הדור, **הָיָה דּוֹרֵשׁ, שְׁכָּשֵׁהֵן רוֹצְעִים, אֵין רוֹצְעִים אֶלָּא בְּמֵילְתָא** – באליה, שהוא הבשר הרך שבאוזן, ולא בתנוך. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, קיבלנו מרבותינו שאין **עֶבֶד עִבְרִי כֹּהֵן נִרְצָע, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל מוּם** ונפסל מלעבוד בבית המקדש, **וְאִם תֹּאמַר שְׁבְּמֵילְתָא** – באליה **הֵם רוֹצְעִים** אותו, **הֵיאַךְ עֶבֶד עִבְרִי כֹּהֵן יַעֲשֶׂה בַּעַל מוּם**, הרי שנינו, שאם נפגמה אוזן בכור באליה, אינו בעל מום, ורק אם כן נפגם הסחוס, **הָא** – מוכח מכאן, **שְׁאֵין נִרְצָע** העבד **אֶלָּא בְּנוֹזֶה שֶׁל אֹזֶן** – בסחוס, שהרציעה שם עושה אותו בעל מום.

הגמרא מבארת את הברייתא ושואלת: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – במה נחלקו רבי יוסי ברבי יהודה ורבי. עונה הגמרא, **דְּרַבִּי דָּרִישׁ כְּלָלֵי וּפְרָטֵי** – 'כלל ופרט', מה שכתוב **'וְלָקַחְתָּ'** זה **כְּלָל**, שיכול לקחת הכל, ומה שכתוב **'מַרְצֵעַ'** זה **פְּרָט**, שרק מרצע ניתן לקחת, ומה שכתוב **'בְּאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת'** חָזַר **וְכָלַל**, שאפשר לרצוע בכל דבר הניתן, **כְּלָל וּפְרָט וְכְלָל, אִי אַתָּה דָּן** לרבות **אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ** מרצע, שהוא **שֶׁל מַתֶּכֶת, אַף** אני ארבה **כָּל** דבר **שֶׁל מַתֶּכֶת** שכשר לרציעה, אך סול וסירא שאינם של מתכת, פסולים. **רַבִּי יוֹסֵי** ברבי יהודה **דָּרִישׁ רֵיפּוּיֵי וּמַעוּתֵי** – ריבוי ומיעוט, מה שנאמר **'וְלָקַחְתָּ'**, **רֵיבָּה** שכל הנלקח ביד כשר, ומה שנאמר **'מַרְצֵעַ', מִיעֵט** שרק מרצע – שהוא מתכת והדומה לו, כשר, ומה שנאמר **'בְּאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת' חָזַר וְרִיבָּה**, שאפשר לרצוע בכל דבר הניתן, **רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה, רִיבָּה הַכֹּל, מַאי רַבִּי** – מה ריבה, **רַבִּי כָּל טְיָלֵי** – ריבה כל דבר שראוי לרציעה, **מַאי מִיעֵט** – מה ממעט הפרט, **מִיעֵט** שאין רוצעים **בְּסַם** הניתן על האוזן ונוקב אותה, שנוקב מאליו ולא בכח אדם.

הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **אָמַר מַר, 'הַמַּרְצֵעַ' לְהָבִיא מַרְצֵעַ הַגָּדוֹל**. שואלת הגמרא, **מַאי מַשְׁמַע** – איך משמע לרבות מרצע גדול. עונה הגמרא, **כְּדְאָמַר רָבָא** לגבי גיד הנשה, שאמר רבי יהודה שאינו נוהג אלא בגיד שברגל ימין, ואמר רבא שהטעם משום שנאמר **'אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ'** בה' הידיעה, והיינו **הַמְיוּמָּנֶת** – החשובה **שֶׁבְּיָרֵךְ** – ירך ימין, **הָכָא נַמִּי** – גם כאן דורשים, שמה שנאמר **'הַמַּרְצֵעַ'** בה' הידיעה, הכוונה היא **לְמִיוּחָד שֶׁבְּמַרְצֵעִין** – המרצע הגדול.

הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, התנא יוֹדֶן שהיה **בְּרִיבִי** – גדול הדור, **הָיָה דּוֹרֵשׁ, שְׁכָּשֵׁהֵן רוֹצְעִין אֵין רוֹצְעִין אֶלָּא בְּמֵילְתָא** – באליה, ולא בתנוך. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, קיבלנו שאין **עֶבֶד עִבְרִי כֹּהֵן נִרְצָע, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל מוּם**, וכיון שאין נעשה בעל מום אלא בנקב בתנוך, מוכח ששם מקום הרציעה: מקשה הגמרא, כיון שרציעה מצוה היא, **וְיֵעָשֶׂה בַּעַל מוּם** ומה בכך. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא, משום שְׁאָמַר קְרָא, 'וְשָׁכַב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ'**, ויש לדרוש את הפסוק שישוב **לְמִיחְזַק שֶׁבְּמִשְׁפַּחְתּוֹ**, למקומו ולתפקידיו הקודמים, ולכן אין לרוצעו כדי שלא יפסל מעבודה.

אגב שהביאה הברייתא שאין עבד עברי כהן נרצע, מביאה הגמרא נידון נוסף בעבד עברי כהן, שדינו מוכח מהברייתא: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, **עֶבֶד עִבְרִי** שהוא **כֹּהֵן, מַהוּ** – מה דינו לענין **שֶׁיְּמַסּוֹר** לו **רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית**, האם כיון שהיתר שפחה כנענית **הִיא, אִי** שהרי מי שאינו עבד אסור בה, **וְלֹא לֹא שָׁנָא** [-אינם שונים] **כֹּהֲנִים וְלֹא שָׁנָא** [- ואינם שונים] **יִשְׂרְאֵל** שמותרים בה, **אוֹ דִילְמָא** – ושמא נאמר, **שַׁאנִי** [- שונים] **כֹּהֲנִים** משאר ישראל, **הוֹאִיל וְרִיפָּה בָּהֶן הַבָּתוּב מִצּוֹת יְתֵירוֹת** – ונוספות על ישראלים, אסורים גם בשפחה. **רַב אָמַר מוּתָּר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר אָסוּר. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב עָנָן, כִּי מַר שְׁמוּאֵל** – כשהייתם אצל שמואל ללמוד תורה, **בְּאֵיסְתְּכוּמְדֵּרֵי אִישְׁתַּלִּיתוּ** – שחקתם בספסים, כלומר לא הטיתם לב לדקדק בשמועתכם, **מַאי טַעְמָא לֹא תֵּימְרוּ לֵיהּ מַהָא** – מדוע לא שאלתם אותו מהברייתא דלעיל, **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין עֶבֶד עִבְרִי כֹּהֵן נִרְצָע, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל מוּם**, משמע שלולי זה היה נרצע, **וְאִם תֹּאמַר** שאין **רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, תֵּיפּוֹק לִי** – נלמד שאינו נרצע, משום **דְּבָעְיָא** – שאנו צריכים שיאמר העבד שאינו רוצה לצאת משום ש**'אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי'** וגו', והיא השפחה הכנענית וילדיו ממנה, שנשארים אצל האדון, **וְלֵיכָּא** – ואינו אומר זאת, שהרי אסור בשפחה. ועל כרחך שמותר הוא בשפחה. ומסקנת הגמרא, **תּוּ לֹא מִידֵּי** – אין מה להשיב על כך.

הגמרא מביאה ספק נוסף בהיתר כהנים בנשים אסורות: נאמר בפרשת היציאה למלחמת הרשות, שמותר לישא יפת תואר שראה במלחמה. הגמרא דנה אם גם לכהנים הותרה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, **כֹּהֵן מַהוּ** – מה דינו **בְּיֹפַת תּוֹאַר**, האם הותרה לו כמו לישראל או לא. האם כיון שגם ההיתר לישראל **חִידּוּשׁ הוּא**, שלולי המלחמה היא אסורה, ולכן **לֹא שָׁנָא** [- אינו שונה] **כֹּהֵן וְלֹא שָׁנָא** [- ואינו שונה] **יִשְׂרָאֵל** מותרים, **אוֹ דִילְמָא** – ושמא נאמר, **שַׁאנִי** [- שונים] **הַכֹּהֲנִים** משאר ישראל, **הוֹאִיל וְרִיפָּה בָּהֶן הַכָּתוּב מִצּוֹת יְתֵירוֹת** שאין בישראל, ולכן אסורים ביפת תואר. **רַב אָמַר, מוּתָּר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אָסוּר**. הגמרא מפרשת במה נחלקו: **בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה דִּכְתִיב עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי** – הכל מודים שמותר אף לכהן, כיון **דְּלֹא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע** – שאם לא נתירה יכשל בה באיסור, ולכן גם לכהן יש להתיר. **כִּי פְּלִיגִי** – מה שנחלקו, **בְּבִיאָה שְׁנִיָּה** שכבר נזדה רוחו, **רַב אָמַר מוּתָּר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר אָסוּר. רַב אָמַר מוּתָּר**, משום **שְׁהוֹאִיל וְאִישְׁתַּרְיָא אִישְׁתַּרִי** – כיון שהותרה ביאה ראשונה, הותרה לגמרי, **וּשְׁמוּאֵל אָמַר אָסוּר**, משום **דְּהָא חַוְיָא לָהּ** – שהרי היא **גִּיּוֹרֶת, וְגִיּוֹרֶת לְכֹהֵן לֹא חֲזָיָא** – אינה ראויה, שאסורה לו.

הגמרא מבארת באופן אחר: **אִיכָּא דְּאָמְרִי** – יש אומרים, **שְׁבְּבִיאָה שְׁנִיָּה כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דַּאֲסִירָא** – הכל מודים שאסורה, משום

המשך בעמוד רז

דְּהַוְיָא לָהּ – שהרי היא גְּיוֹרֶת ואסורה לכהן. כִּי פְּלִיגִי – באיזה אופן נחלקו, בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה, רַב אָמַר מוּתָּר, דְּהָא לֹא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלָּא בְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע – שאם לא נתירה יכשל בה באיסור, ולכן גם לכהן יש להתיר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר אָסוּר, משום שרק כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינָא בֵּיהּ – כל שאפשר לקיים 'וְהַבְאָתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ' וגו', וְהֵיתָה לְךָ לְאִשָּׁה', שמותר לשאתה, קָרֵינָא בֵּיהּ – אנו מקיימים גם 'וְרָאִית בַּשִּׁבְיָה' וגו', שהותרה לביאה ראשונה, וּכָל הֵיכָא דְּלָא קָרֵינָא בֵּיהּ – כל שאי אפשר לקיים 'וְהַבְאָתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ' וגו', שאסור לשאתה, לֹא קָרֵינָא בֵּיהּ – אין מקיימים גם את 'וְרָאִית בַּשִּׁבְיָה' וגו', ואסור גם בביאה ראשונה.

הגמרא מביאה ברייתא לפרש את אופני היתר יפת תואר: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר בפרשת יפת תואר 'וְרָאִית בַּשִּׁבְיָה', והיינו רק כשנתן עיניו לישאנה בִּשְׁעַת שִׁבְיָה מותרת, אך אם מתחילה לקחה למוכרה או לשפחה ואחר כך נתן עיניו בה, אסורה.

ומה שנאמר 'אֵשֶׁת', פירושו, וַאֲפִילּוּ אֵשֶׁת אִישׁ מותרת. ומה שנאמר 'יְפַת תֹּאַר', היינו שמתגרה בו יצרו מחמת יופיה, ללמד שלֹא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע המסיתו לבוא עליה, ובקושי רב התירה אותה, משום שמּוּטָב שֶׁיֹּאכְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׂר